

งานวิจัย

สถานภาพปัจจุบัน

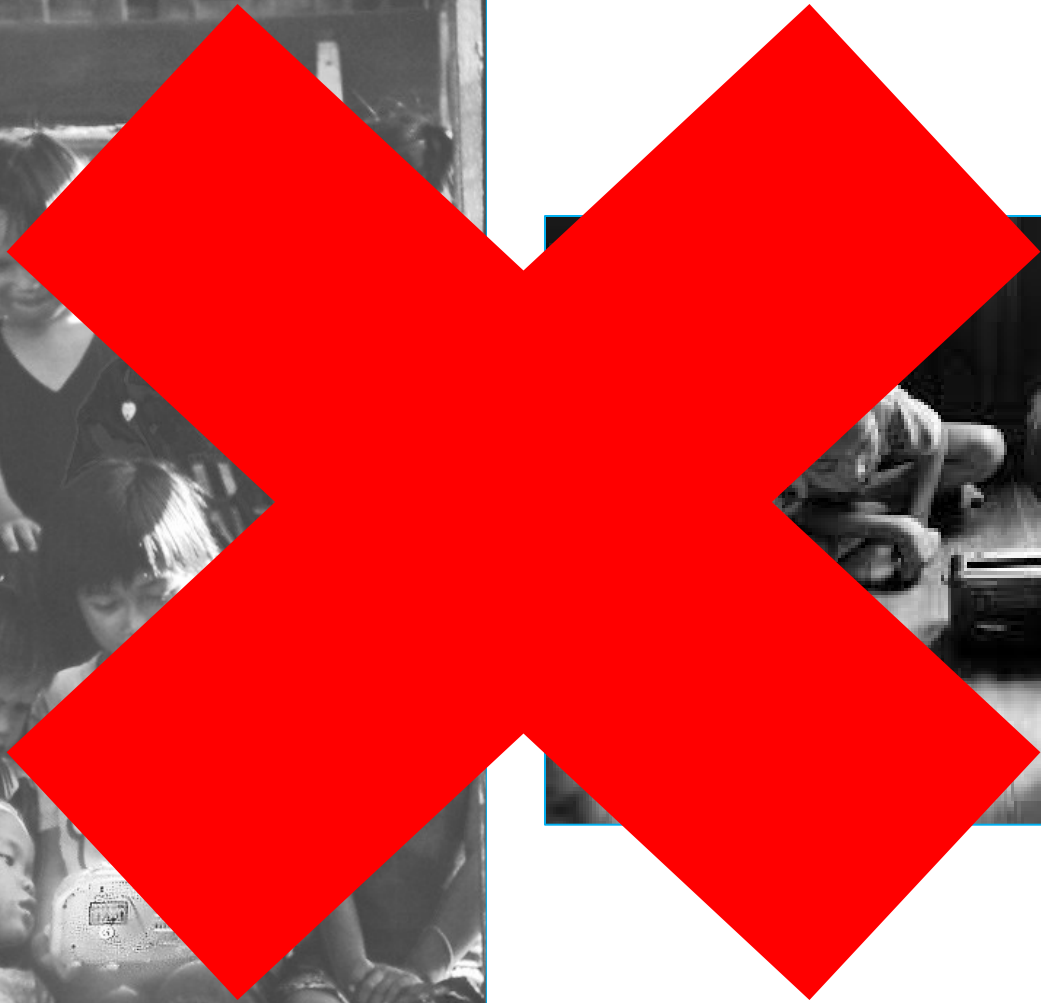
ของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็ก
และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย”

อ.มรรยาท อัครจันทโชติ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ

- ★ มีนักการศึกษาหลายท่านทดลองใช้สื่อเสียงเข้าไปในห้องเรียน และพบว่า การใช้สื่อเสียงช่วยพัฒนาสมาธิ พัฒนาทักษะด้านการฟัง ทักษะด้านการตีความ และทักษะในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารอารมณ์และความคิดของเด็ก ๆ ตลอดจนทักษะในการคิดเป็นภาพด้วย

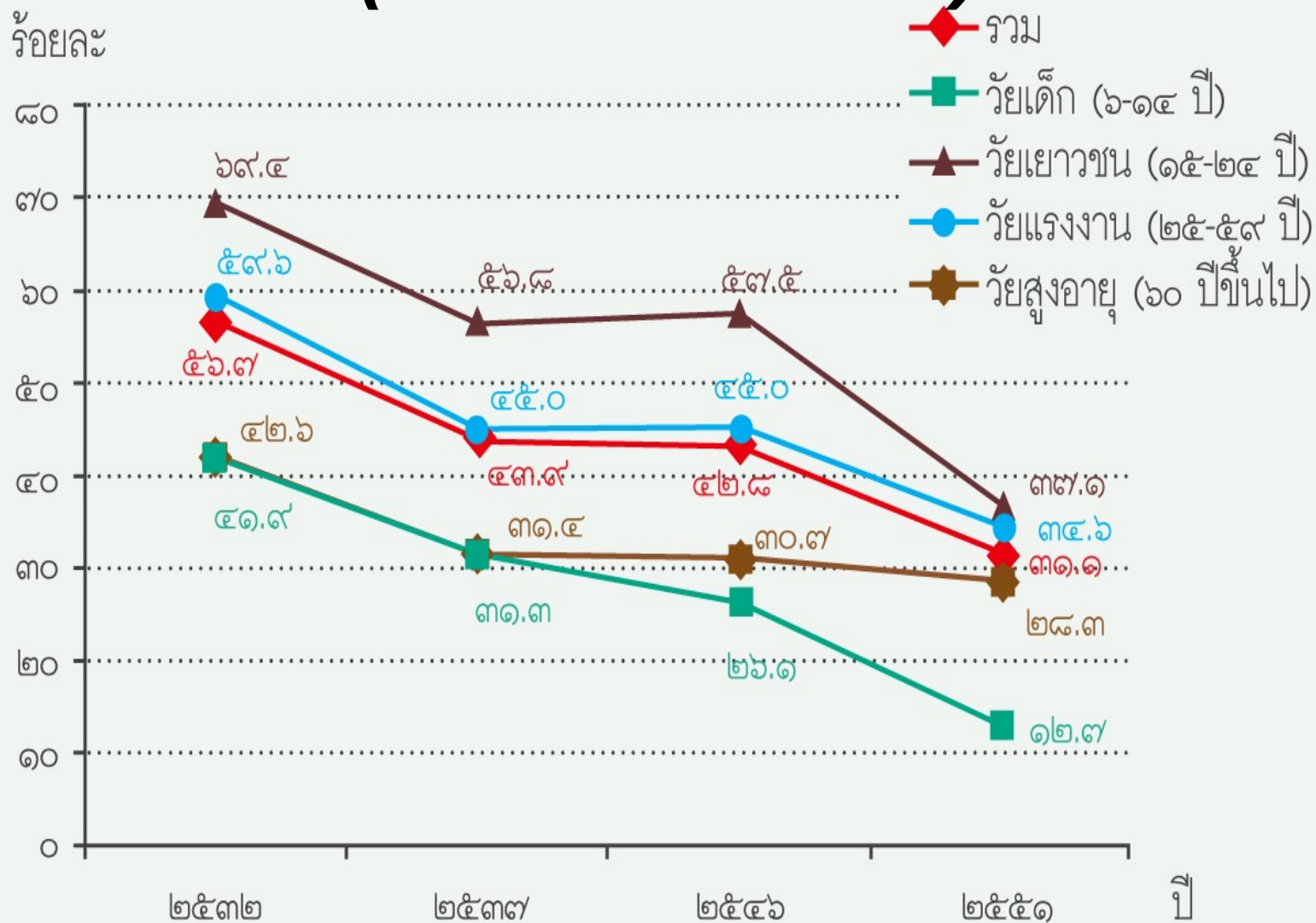

- ★ **Imagination Development Group** เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันของนักดนตรี และผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและการบำบัดเด็กที่มีปัญหาในระบบประสาท และนำไปสู่การก่อตั้งโครงการ **Movies in my mind** หรือ **Movies without pictures**

ข้อมูลการพึ่งพิงวิทยุของคนไทย 20 ปี

(พ.ศ.2532-2551)

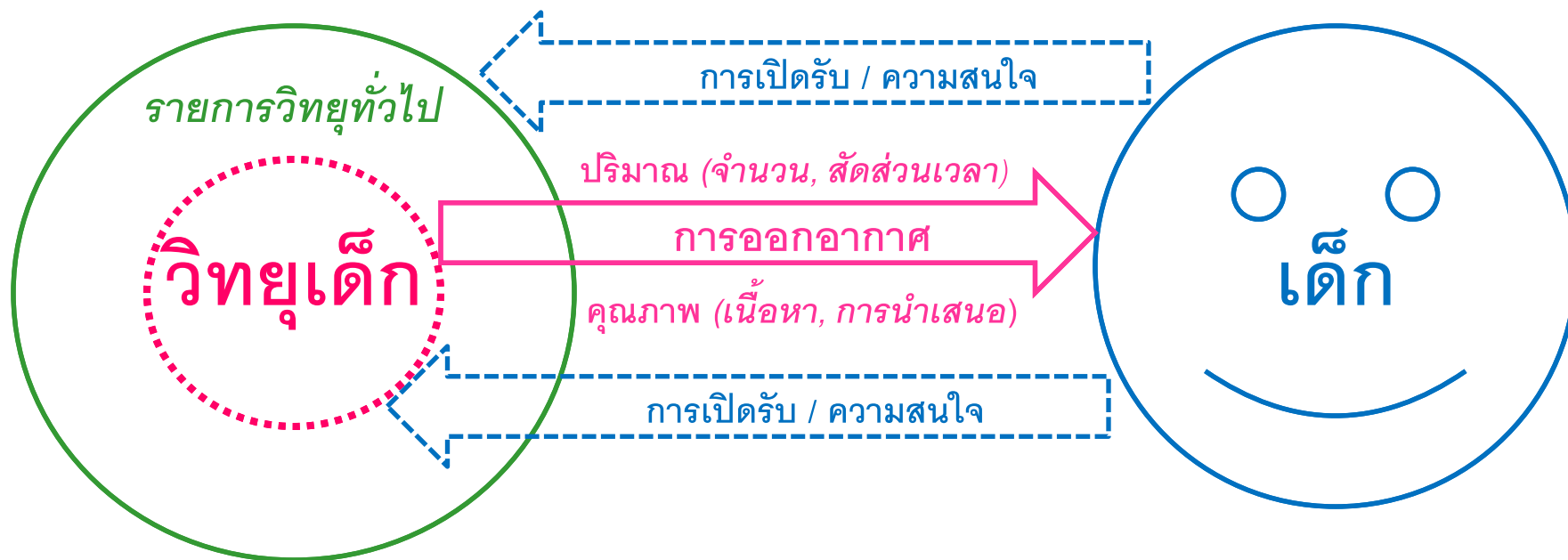

- ★ เหตุผลหนึ่งก็คือ รายการเด็กมีจำนวนน้อยลง
- ★ มติกรม. 4 พ.ย.2546 กำหนดให้มีสัดส่วนรายการวิทยุสำหรับเด็ก **10-15%** แต่ไม่เคยส่งผลให้เกิดขึ้นได้จริงเลย (ปี 2550 มี **1.45%**)
- ★ แต่การเพิ่มปริมาณรายการหรือเวลา ก็ไม่ใช่คำตอบ เพราะคุณภาพของรายการที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กก็เป็นเรื่องสำคัญ
- ★ จึงเป็นที่มาของงานวิจัยชิ้นนี้

กระจายไปใน 5 ภูมิภาค

FM ทั้งวิทยุหลัก และวิทยุท้องถิ่น
 ฝั่งรายการ ก.ค. – ก.ย. 55
 รวม 240 สถานี
 พบรายการวิทยุสำหรับเด็ก 83 รายการ

เด็ก 900 คน ในพื้นที่เดียวกับสถานีวิทยุ
 เพศ (ชาย, หญิง)
 อายุ (3-5, 6-12, 13-17)
 ที่อยู่อาศัย (เมือง, ชนบท)

สรุปลและะอภิปราชย

ผลการวิจัย

1. รายการวิทยุสำหรับเด็ก : พื้นที่เล็ก ๆ ที่แทบมองไม่เห็น บนหน้าปัดวิทยุ

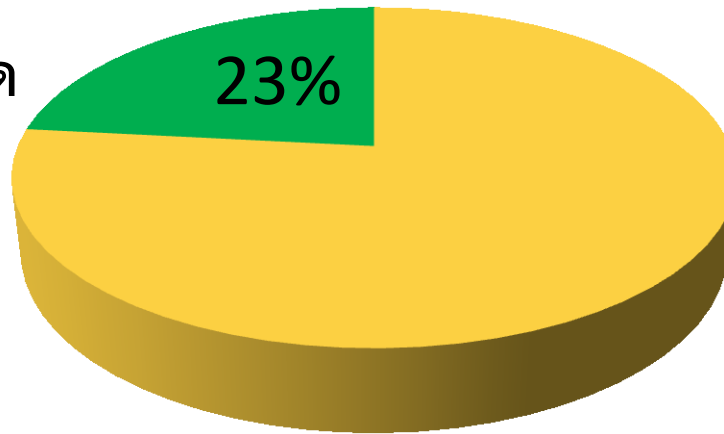

สัดส่วนสถานีวิทยุที่มีรายการสำหรับเด็กในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง

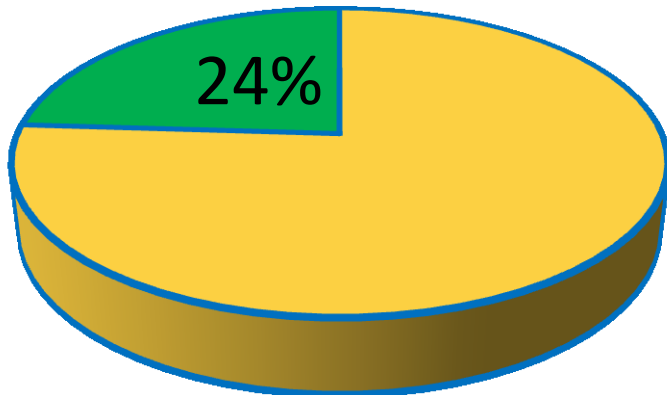
■ ไม่มีรายการสำหรับเด็ก

■ มีรายการสำหรับเด็ก

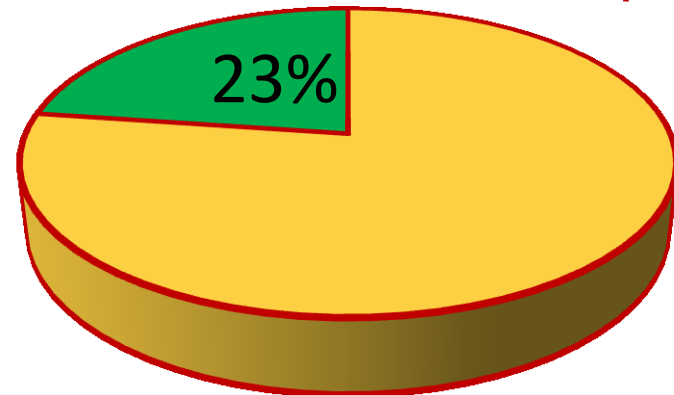
สถานีวิทยุทั้งหมด

สถานีวิทยุหลัก

สถานีวิทยุท้องถิ่น

สัดส่วนเวลาการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง

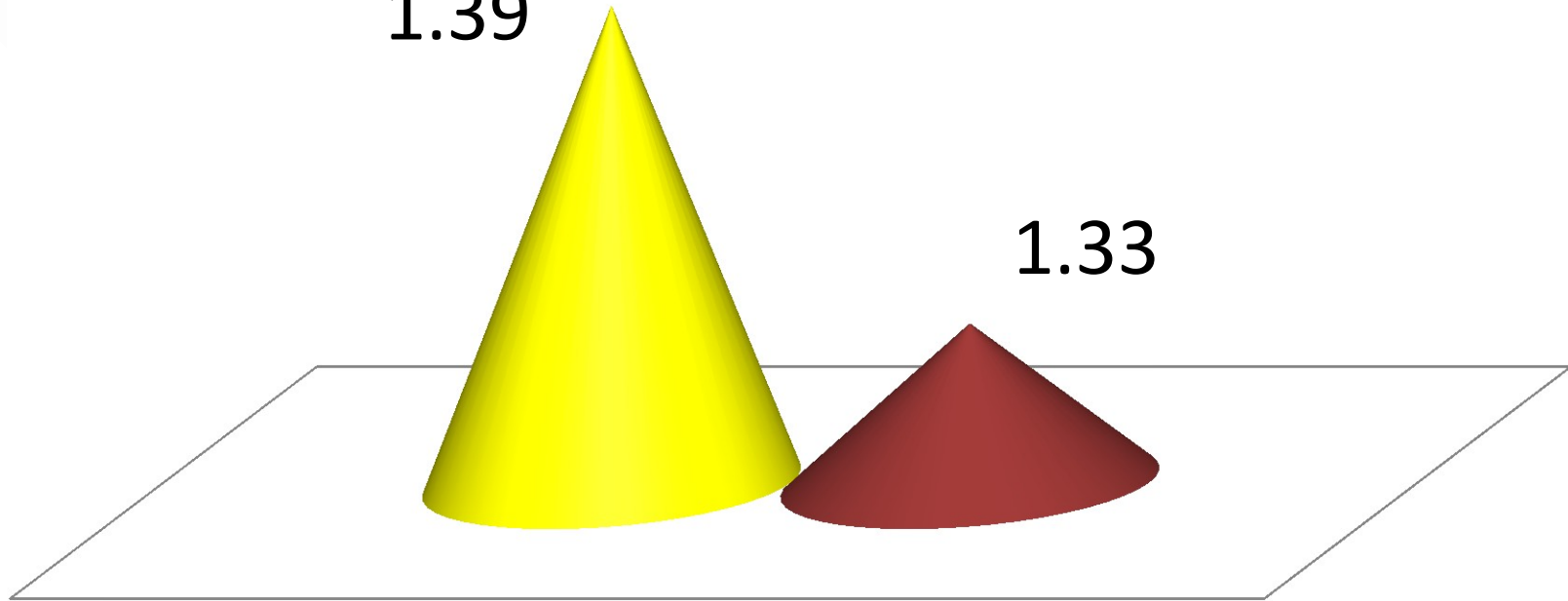
สัดส่วนเวลาการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง

■ วิทยุหลัก

■ วิทยุท้องถิ่น

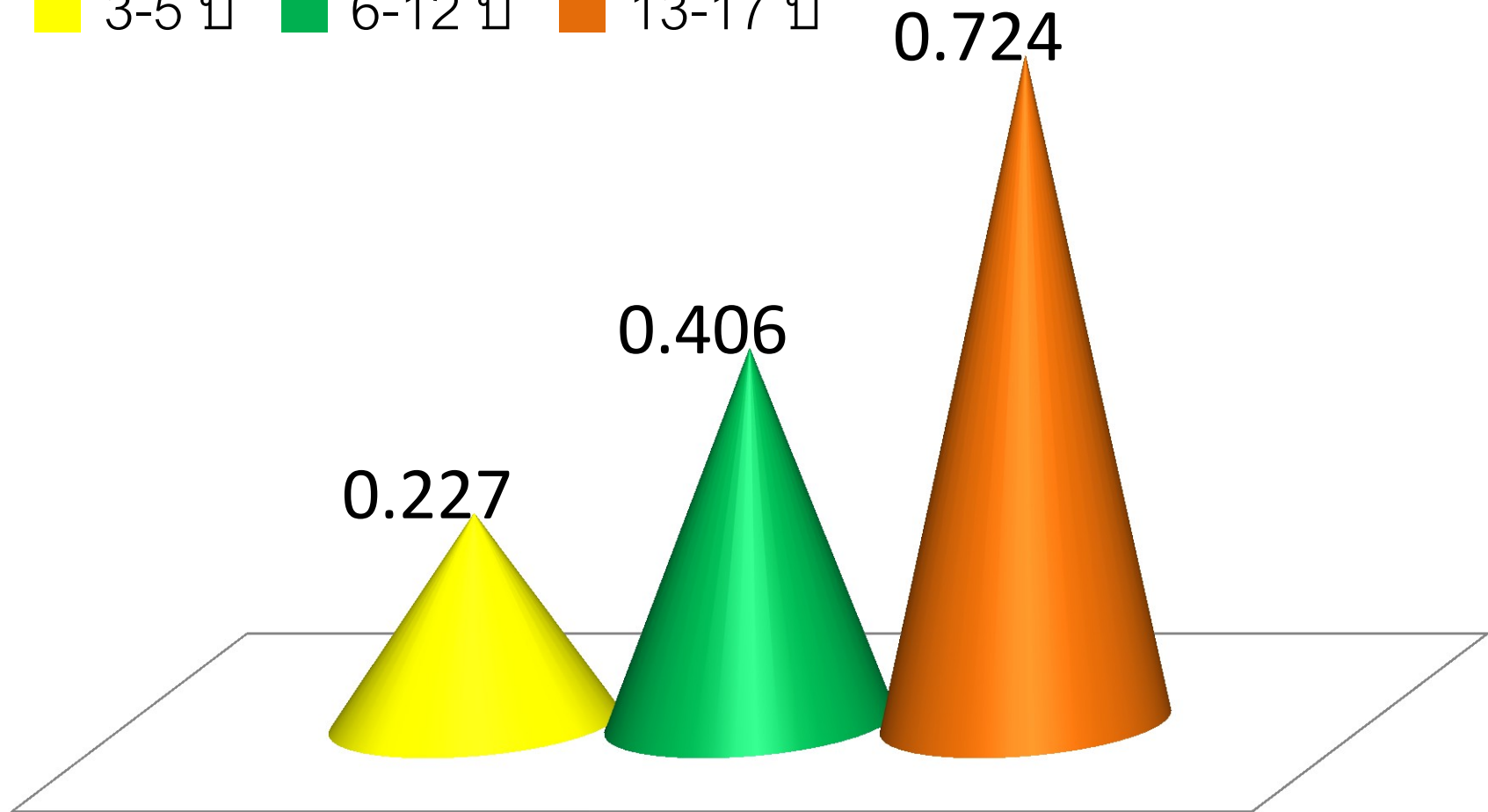
1.39

1.33

สัดส่วนเวลาการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง

■ 3-5 ปี ■ 6-12 ปี ■ 13-17 ปี

สัดส่วนเวลาการออกกำลังกายรายการวิทยุสำหรับเด็กในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง

- ★ เป็นรายการสำหรับเด็กโดยรวม **1.358%** (เฉลี่ย **14** นาที/วัน)
- ★ เป็นรายการเด็ก **3-5 ปี** **0.227%** (เฉลี่ย **2.15** นาที/วัน)
- ★ เป็นรายการเด็ก **6-12 ปี** **0.406%** (เฉลี่ย **4.15** นาที/วัน)
- ★ เป็นรายการเด็ก **13-17 ปี** **0.724%** (เฉลี่ย **7.30** นาที/วัน)

- ★ รายการวิทยุสำหรับเด็กแทบจะไม่มีพื้นที่เบียดแทรก อยู่ในผังการออกอากาศได้เลย และเด็กยังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ถูกมองข้าม
- ★ แม้จะมีสถานีวิทยุเพิ่มขึ้น ก็มีได้หมายความว่าสัดส่วนการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กจะเพิ่มตามไปด้วย หน้าซ้ำ กลับทำให้สัดส่วนการออกอากาศของรายการเด็กน้อยลงไปด้วย
- ★ การเพิ่มปริมาณของรายการวิทยุสำหรับเด็ก จึงมิใช่เรื่องที่จะปล่อยไปตามยถากรรม แต่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันวางแผนเชิงยุทธศาสตร์อย่างจริงจัง

2. ศาสตร์ + ศิลป์ + หัวใจ :

สามประสานที่ยังต้องค้นหาใน
รายการวิทยุสำหรับเด็ก

- ★ จากจำนวนรายการสำหรับเด็กทั้งหมด 83 รายการ มี 4 รายการ (หรือ 5%) ที่ระบุกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก 3-17 ปี นั่นคือ การเหมารวมเด็กทุกช่วงวัย
- ★ 3 ใน 4 รายการเป็นรายการของสถานีวิทยุหลัก ทั้งที่กลุ่มเหล่านั้นเป็นนักวิชาชีพวิทยุ ???
- ★ อาจแสดงให้เห็นว่า เป็นการจัดรายการโดยมิได้สนใจในเด็กอย่างแท้จริง เป็นเพียงการผลิตรายการตามนโยบายที่ได้รับมาเท่านั้น
- ★ ในขณะที่เดียวกัน ก็มีผู้ผลิตหลายรายการที่มีความตั้งใจดี แต่ขาดความรู้และทักษะ (โดยเฉพาะในสถานีวิทยุท้องถิ่น)

3. รายการวิทยุที่มุ่งผลิต เพื่อเด็ก

แต่กลับเป็นรายการ
ที่เด็กไม่ฟัง

- ★ กลุ่มตัวอย่างเด็กเกินกว่าครึ่ง (59.3%) ไม่ได้เปิดรับสื่อวิทยุเลยในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา (แบ่งเป็น 3-5 ปี 74.2%, 6-12 ปี 55.6%, 13-17 ปี 48.3%)
- ★ สาเหตุที่ไม่ฟังวิทยุ คือ ไม่มีเวลา ไม่เครื่องรับวิทยุ และรู้สึกว่าไม่มีรายการวิทยุที่น่าสนใจ
- ★ ส่วนสาเหตุที่เด็กใช้ในการรับฟังวิทยุ คือ คนในครอบครัวเปิด ชอบผู้ดำเนินรายการ ตรงกับเวลาว่างที่มี และเป็นรายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุที่มีสัญญาณชัดเจนที่สุด

- ★ ช่วงเวลาหลักในการรับฟัง คือ 6.00-9.00 น.
- ★ เด็กฟังวิทยุทั้งที่บ้านและในรถ (แต่เด็กเล็กฟังรายการวิทยุในรถมากกว่า)
- ★ เกือบทั้งหมด ยังคงฟังผ่านเครื่องรับวิทยุ แต่เด็กโตมีแนวโน้มฟังรายการวิทยุผ่านช่องทางอื่น ๆ มากขึ้น
- ★ ส่วนใหญ่แล้ว เด็กจะฟังรายการวิทยุของผู้ใหญ่ (เนื้อหาหลักที่ได้ฟัง คือ เรื่องการเมือง การปกครอง) เนื่องจากเด็กยังไม่ค่อยมีโอกาสได้เลือกเปิดรับฟังรายการวิทยุด้วยตนเอง

- ★ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า แม้ผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก จะ ออกแบบผังรายการให้สอดคล้องกับช่วงเวลาในการ เปิดรับสื่อของเด็ก (เช้า หรือบ่ายถึงค่ำ) แต่ช่วงเวลา ดังกล่าว ก็เป็นช่วงเวลาที่ผู้ใหญ่เปิดรับฟังรายการวิทยุ ด้วย
- ★ ดังนั้น การมีอยู่ของรายการวิทยุสำหรับเด็กที่เพิ่มขึ้น จึง ไม่ได้หมายความว่า เด็กจะได้รับฟังมากขึ้น ตราบใดที่ เด็กยังไม่มีโอกาสเลือกเปิดรับฟังรายการวิทยุด้วยตนเอง หรือพ่อแม่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของรายการวิทยุ สำหรับเด็ก

- ★ มีกลุ่มตัวอย่างเด็ก **5.8%** เท่านั้น ที่เคยฟังรายการวิทยุสำหรับเด็ก
- ★ เด็กอายุ **3-5 ปี** และ **13-17 ปี** มีโอกาสฟังรายการวิทยุสำหรับเด็กมากกว่าเด็กกลุ่ม **6-12 ปี**
- ★ แต่พบว่า เด็กเกือบทั้งหมดไม่สามารถบอกชื่อรายการวิทยุสำหรับเด็กที่เคยรับฟังได้

- ★ เหตุผลที่เด็กไม่ฟังรายการวิทยุสำหรับเด็ก คือ ไม่ทราบว่ามียุทธการเด็ก ไม่มีโอกาสเป็นผู้เปิดฟังวิทยุ รู้สึกว่ารายการที่มียังไม่น่าสนใจ และในพื้นที่ที่อาศัย ไม่มีรายการวิทยุสำหรับเด็กออกอากาศอยู่
- ★ ส่วนเหตุผลที่เด็กเปิดฟังรายการวิทยุสำหรับเด็ก คือ เป็นรายการที่เปิดให้เด็กมีส่วนร่วม และคนในครอบครัวเปิดให้ฟัง
- ★ เนื้อหาที่เด็กทุกช่วงวัยอยากฟังมากที่สุด คือ เนื้อหาเกี่ยวกับจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ (ซึ่งห่างจากเนื้อหาประเภทอื่นพอสมควร)

- ★ กลุ่มตัวอย่างเด็กทุกวัย สนใจเทคนิคการนำเสนอแบบถ่ายทอดนอกสถานที่ หรือเปิดเวทีแสดงในสัดส่วนที่สูงกว่าเทคนิคการนำเสนอแบบอื่น ๆ มาก
- ★ อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก กลับเน้นเทคนิคการสัมภาษณ์เป็นหลัก (73.5% แต่กลุ่มเด็กสนใจเทคนิคนี้เพียง 6%) และไม่ให้ความสำคัญกับเทคนิคการถ่ายทอดนอกสถานที่ (มีการนำเสนอเพียง 10.8%)

- * โทณรายการและบุคลิกของผู้ดำเนินรายการวิทยุสำหรับเด็กที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเด็ก คือ โทนอนุ๋นเป็นกันเอง และบุคลิกที่หวังดีกับน้อง หรือเพื่อนคุยกับเพื่อน (แต่มีเด็กไม่น้อยที่สนใจโทณรายการแบบตลก สนุกสนานด้วยซึ่งมีรายการที่ใช้โทนแบบนี้ไม่มากนัก)
- * นั่นคือ เนื้อหาและวิธีการนำเสนอของรายการวิทยุสำหรับเด็กที่ออกอากาศอยู่ ยังไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเด็ก
- * และการเปิดให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ คือ คุณลักษณะสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยของรายการวิทยุสำหรับเด็ก

★ ดังนั้น ใจหายที่สำคัญของผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง คือ ทำอย่างไรจะช่วยกันพัฒนาคุณภาพของรายการวิทยุสำหรับเด็กให้มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และสร้างความพึงพอใจแก่เด็กให้ได้

★ มิฉะนั้น จะมีข้อกำหนด หรือกฎระเบียบให้เพิ่มจำนวนรายการวิทยุสำหรับเด็กอีกกี่ฉบับ ก็จะไม่มีความสร้างให้รายการวิทยุสำหรับเด็กเข้าไปอยู่ในหัวใจของเด็กได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

① สร้างยุทธศาสตร์เชิงรุก มุ่งเป้าหมายที่เด็ก และพ่อแม่

☺ ทำให้เด็กคุ้นเคยกับสื่อเสียงตั้งแต่เล็ก

☺ นำรายการวิทยุรุกเข้าไปหาเด็ก โดยอาศัย หลากหลายช่องทาง

☺ รณรงค์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของ รายการวิทยุสำหรับเด็ก และผลของการเปิดรับ รายการวิทยุสำหรับเด็กที่ดี มีคุณภาพ

๒ กระตุ้นผู้บริหารสถานีวิทย์ให้เห็นความสำคัญของ รายการสำหรับเด็ก โดยอาศัยกระบวนการ พิจารณาใบอนุญาตประกอบกิจการฯ

- ☺ สถานีต้องกำหนดช่วงเวลาสำหรับเด็กที่เหมาะสม
ค้นหาผู้ที่มีใจรักในการทำรายการเพื่อเด็ก ไม่ใช่ใช้
บุคลากรที่มีประสบการณ์วิชาชีพแต่ปราศจากความ
สนใจและเข้าใจในตัวเด็กเลย
- ☺ กสทช.ควรกำหนดให้ผู้บริหารสถานีวิทย์นำเสนอ
แผนปฏิบัติการที่แสดงให้เห็นว่า สถานีให้ความสำคัญ
กับรายการสำหรับเด็ก เพื่อประกอบการพิจารณา
ใบอนุญาตประกอบกิจการด้วย

③ สร้างแบรนด์สถานีวิทยุของเด็กเพื่อเด็กทุกคนในยุคหลอมรวมสื่อ

☺ รายการสำหรับเด็กในสถานีแบบ *Program Block Station* ต้องไปแบ่งพื้นที่และช่วงเวลากับรายการอื่น

☺ สถานีวิทยุสำหรับเด็กแบบ *Format Station* จะทำให้เด็กผูกพันได้มากกว่า นำเสนอรายการสำหรับเด็กทั้งวัน (และฟังย้อนหลังได้) ออกอากาศใน *multiplatform* ทำให้เด็กสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลาที่เขาต้องการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตเด็กรุ่นใหม่ในยุคสื่อหลอมรวม

④ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ผลิตรายการวิทยุ สำหรับเด็กให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม แต่ละกลุ่ม

☺ รายการวิทยุสำหรับเด็ก ต้องใช้ทั้งศาสตร์และ
ศิลป์ที่ละเอียดอ่อน

☺ การจัดฝึกอบรมเรื่องการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก
จึงควรมีอย่างกว้างขวาง และหลากหลายกลุ่ม
โดยออกแบบหลักสูตรให้เหมาะกับแต่ละกลุ่ม

๕ ปรับปรุงหลักเกณฑ์การกำหนดช่วงเวลาของรายการสำหรับเด็กในประกาศของ กสทช.

- ๐ กสทช.ได้ออกประกาศ (2556) ระบุให้มีรายการสำหรับเด็กและครอบครัวในวิทยุและโทรทัศน์ อย่างน้อยวันละหกสัปดาห์ ระหว่างเวลา **16.00-18.00 น.** และช่วงเวลา **7.00-9.00 น.** ของวันเสาร์อาทิตย์
- ๐ การระบุเวลาดังกล่าวอาจเหมาะสมกับสื่อโทรทัศน์ แต่ไม่ใช่วิทยุที่เด็กส่วนใหญ่รับฟังช่วง **6.00-9.00 น.** เป็นหลัก

๖ จัดตั้งกองทุนสนับสนุนผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเงินทุนที่ชัดเจน โปร่งใส

- ☺ การมีกองทุนสนับสนุนการผลิตรายการสำหรับเด็กเป็นเรื่องจำเป็น โดยพิจารณาจากการสะท้อนว่ามีความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการและความต้องการของเด็ก + มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กในรายการอย่างเป็นรูปธรรม + มีแผนงานในการประเมินผลรายการ
- ☺ ควรเป็นกองทุนที่ยั่งยืน ปราศจากการครอบงำจากอิทธิพลใด ๆ และมีการจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุนกองทุน

๗ สนับสนุนต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อเสียง และรายการวิทยุสำหรับเด็กอย่างต่อเนื่อง

☺ ต่อยอดงานวิจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งรายการวิทยุ
สำหรับเด็ก และสื่อเสียงสำหรับเด็ก โดยอาศัย
วิธีวิจัยที่หลากหลาย อาทิ **Focus group, In-
depth interview** หรือ **Creative research**

☺ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการออกแบบรายการที่
โดนใจเด็ก, การวางนโยบายของสถานีวิทยุ
หน่วยงานที่ทำงานด้านเด็ก หรือหน่วยงานที่เข้า
มากำกับดูแลด้านสื่อ

THE END

